

CSORBA BÉLA

Káposztalevelek 1993-ból

Kecskéknek és nyulaknak

1993. június 3.

A szerb Megújodási Mozgalom vezetői börtönben, Draškovićot a rendőrök összeverték. Nem tudok ellenállni a gondolatnak, hogy a parlament előtti tömegtüntetést a titkosszolgálat szervezte. Ez a szerencsétlen, politikai analfabéta Vuk (és hisztérika felesége, Danica) pedig bedőlt a provokációnak. Nem lesznek itt tömegtüntetések, sem egyéb megrázkódtatások. Milošević (és 100 000 rendőre) végleg győzött.

1993. június 10–11.

Vékással Veszprémben *A kultúranti visszavág* (A Symposion-mozgalom krónikája) bemutatóján. Hulfáradtan érkezünk Bozsik lakására, a veszprémi várkapu közvetlen közelébe, a hegy tövébe épült háromemeletes ház első emeletére (vagy földszintjére?) – persze, fölülről (!!!) közelítjük meg a házat. Eléggé leromlott, balkáni. (Szürreális az egész.) Az esten kevés érdeklődő mellett néhány újságíró: a Beszélőből, Rajsli Emese a Magyar Narancsból, azután a helyi kábeltelevíziótól, egy helyi hetilaptól, valamint Illés Sándor Új Hírek nevű „ötmegyei” napilapjától. (Itt kapott munkát Fenyvesi Ottó és felesége, Bartuc Gabi.) Aztán megjelent a színen Kalapáti is, kissé megkésve.

Vékás János tézisé, mely szerint az Új Symposion fenntartása jugoszláv államérdek volt, és egybeesett a Tito-korszak jugoszláv államnemzeti koncepciójával, nem nagyon értették meg. Vékásnak persze igaza van, ez azonban így valóban sommás megálgatás. Tézisé árnyalni és finomítani kell majd.

1993. június 13.

Az engedetlenség hét aranyszabálya, amit még 1991 őszén fogalmaztam, egyre érdekesebb karriert fut be. A Hírmondóban történt publikálása után bekerült a VMDK évkönyvébe is, mint a háborúval szembeni ellenállás egyik fontos dokumentuma.

1. Ne találjanak meg!
2. Ha megtaláltak, ne vedd át!
3. Ha átvetted, ne írd alá!
4. Ha aláírtad, ne jelentkezz!

5. Ha jelentkezted, ne menj el!

6. Ha elmentél, fordulj vissza!

7. Ha visszafordultál, ne gyere egyedül!

Valóban fontos volt, és ezt, amikor fogalmaztam, nem is sejtettem. Olyan pillanatban nyújtott valamiféle orientációt, amikor tulajdonképpen még mindenki hallgatott. (Ez vonatkozik lényegében a VMDK-ra is.) Az emberek ugyanis válsághelyzetekben nem pusztán elvi deklarációkat várnak, hanem praktikus, hétköznapi „recepteket” is. Úgy látszik, a hét aranyszabály ilyen volt. Én ugyan eredetileg nem „aktivizáló” cézzal közöltem – inkább a katonai mozgósításokkal szembeni szatírárt láttam benne, ezért került a „Bolond Istók országlása” rovatba, de azért már akkor is éreztem, hogy nagyon a lényegre tapintottam.

Érdekes, hogy akkor a hatóság nem figyelt fel a szövegre, vagy nem látta célszerűnek, hogy egy ellenem vagy a Hírmondó elleni támadással még inkább népszerűsítse. Később körzeti szervezetek állásfoglalásában tért vissza a hét szabály, mint hivatalos VMDK-s álláspont.

1993. április 6-án a szövetségi parlament alsóházában (Polgárok Tanácsa) Milorad Crnjanin, a Szerb Radikális Párt hírhedt uszítója az évkönyvben megjelent szövegre hivatkozva feltette a kérdést, hogy mikor fogják már betiltani a magyarok szervezetét: „Postavljam pitanje Vladi i ostalima – šta će se preduzeti da se ovakve stvari kazne i da se partije koje u svom delovanju imaju ove zahteve i ideje se ukinu, prestaju da rade ili da se prema njima preduzmu odgovarajuće mere.» Crnjanin javaslatához hozzátartozik egyébként, hogy meghamisítja az eredeti szöveget, mert elébe kanyarint egy mondatot: »U slučaju mobilizacije« – és akkor jön a 7 pont.

Április 12-ei válaszában (21 – Br. 020 – 9/93) a Szövetségi Kormány hangsúlyozza, hogy a betiltás kérdésében nem a szövetségi, hanem a szerbiai hatalmi szervek az illetékesek.

Ezzel, úgy tűnt, a támadások abba is maradnak. Meglepő módon azonban a Bolond Istók országlását (de lehet, hogy az évkönyvet is) nemcsak Šešelj vajda csatlósai olvassák, hanem még a nagy Orosz Föderáció is! A VMDK küldöttségével (tartományi kép-

viselőivel és Ágoston Andrással) 1993. június 11-én lezajlott találkozásán (Újvidék, Tartományi Képviselőház) ugyanis Sikin nagykövet úr ismét szóba hozza a dolgot, nehezményezve, hogy a VMDK efféle utasításokat ad ki. Az orosz diplomata szerint a magyaroknak az állam iránti lojalitásukat azzal kell kinyilvánítaniuk, hogy eleget tesznek a katonai szolgálatnak. Az oroszokat bizonyára aggasztják a vranjei és a šabáci katonagyilkosságok (mindkét esetben magyar sorkatona lövöldözte le a többieket – ha egyáltalában hiteles a hivatalos verzió), de a kikindai magyar katona fegyveres szökése is. Ugyanakkor Sikin felszólamlása azt is jelzi, hogy az oroszok az eddigieknél konkrétan be kívánnak avatkozni a szerbiai történelembe, akár a mikrorészletek szintjén is. Persze a legvalószínűbb, hogy az orosz nagy testvért Pankov úr instruálta arany szabály-ügyben, talán úgy állítva be a dolgot, hogy a VMDK-nak áttételesen mégiscsak köze van a gyilkosságokhoz. Ugyanakkor a nagykövet közölte azt is Ágostonékkal, hogy Milošević ígérete szerint a VMDK betiltására nem fog sor kerülni.

Mi tagadás, némi büszkeséggel vettem tudomásul, hogy életművem e csekély jelentőségűnek hitt darabját az Orosz Föderáció nagykövete ilyen veszélyesnek tartja. Mit mondjak?... Már ezért is érdemes volt megírnom.

(Később tudom meg, hogy Tom Kelly is felvetette temerini találkozásán a VMDK-soknak az arany szabályok kérdését, megjegyezve, hogy az egy »nagyon szellemes szöveg«. Íme az orosz és az amerikai álláspont közti különbség! Istenem, milyen szomorú, ha egy birodalomnak nincs humorérzéke!)

1993. június 22.

Milić od Mačve szerb festőproféta és nacionalista politikai atyamester nemrég tektonikus rengéseket helyezett kilátásba, melyben láncreakció-szerűen el fog pusztulni az egész nyugati világ. A katasztrófát csak a szerbek élik túl, no, nem mindegyik, csak annyi, ahány elfér egy szilvafa árnyékában. Az apokalipszist követően a szerbek fogják megújítani az európai civilizációt, és a szerb lesz a planetáris nyelv. Milić misztikus propagandaháborújába mellesleg az Atlantiszmitosz bombáját is már régen bevetette, együtt a »mennyei nép« víziójával, amely, ha jól gondolom, a szerb jobboldali populizmus atyjának, Ljotićnak a fejéből pattant ki. Mindez együtt a pszeudo-teslai „V a köbön egyenlő zero” formulával, vagyis a nagyszerb titkos fegyver receptjével, amellyel el lehet pusztítani az oly átkos Vatikánt és az európai metropolisokat – íme a balkáni fasiszta kóklerség esszenciája, amit csupán egy kis pravoszláv tömjénfüsttel kell keverni, hogy tömegáruvá válva könnyen fogyasztható legyen!

1993. június 23.

Az ellenzéki szerb hetilap, a Vreme tegnapelőtti számában olvasom, hogy tovább ragozzák a hét arany szabályt. Ez a buzgólkodás kezd gyanússá válni. Lassan kételkedni kezdek már abban is, hogy valóban Meneder József ölt Vranjében és valóban Kis Nándor gyilkolt Šabácon. Manapság hullát könnyen lehet találni. De lássuk a Vremét!

„Škrbić ezredes nekünk azt mondta, az eddig ismertek alapján nincs arra utaló bűnjel, hogy a vranjei és a šabáci esetben szubverzív tevékenységről lenne szó. Azonban »a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége politikai programját a hadkötelességgel szembeni politikai engedetlenségre építette«. Erre az évrre többen, például Dragan Božinović, az észak-bácskai körzet vezetője is hivatkoztak. A VMDK-t vádolta, mert ennek a pártnak egyes vezetői szándékosan vagy véletlenül »sokat tettek« azért, hogy szerencsétlenségek történjenek a kaszárnyákban. »Egyebek mellett, sajtóságot inspirációképpen, ennek az évnek az elején megjelent egy kalendárium is, amelyben közzétették a Hadsereggel szembeni engedetlenség hét arany szabályát. Ennek a pártnak a vezetői gyakran beszélnek arról, hogy békeszeretők, ugyanakkor gyakorlati viselkedésükkel ártatlan emberek legyilkolására uszítanak.« Azonban – teszi hozzá a Vreme – ha megnézzük a VMDK 1993-as évkönyvét, látható, hogy a körzetvezető súlyos vádjai ingatag lábakon állnak.» (Mađarski sindrom, Vreme, 1993. június 21.)

1993. június 27.

Vasárnap. Tegnap délelőtt fáradtan érkeztem haza Belgrádból a képviselőház üléséről. Pénteken éjfélig tartott a vita, majd a szavazás. Božović és Šešelj cinizmusa már senkit sem lep meg. Ami viszont igen: a Crna Gora-iak (mármint a Marović vezette »demokratikus szocialisták«), akik közül sokan aláírták a Božović leváltására benyújtott kezdeményezést, bejelentették, hogy ezt ők csak didaktikai okokból tették, hogy ezután javuljon meg a házelnök, de ők bizony nem fognak ellene szavazni. Végül 100 jelenlevőből 26-an a leváltására szavazunk, 70-en Božović mellett stb.

Hazafelé jövet az újvidéki cigánytelep mellett halad el az autóbuszom. Két utas beszélget mögöttem. Az egyik, látva a putrikat és az ütött-kopott sátrakat, gunyorosan megjegyzi: »Unproforci«. Majd hozzáteszi: »Mudžahedini«. S ezen aztán jót nevetnek.

Vasárnapra virradó éjjel – úgy kettő és három között – arra ébredem, hogy négy-öt szerb fiatalember teli torokból szerelmi, majd pedig harci dalokat gajdolvá halad az úton a Telep felé. Érzékelhetően részegek, így azután még félelmetesebb a nacionalista, hábo-

rús fürmedvények tartalma. A másik szobában alszanak a gyerekeim, sőt itt van hétéves unokaöcsém is. Mi lesz, ha ezek az örültek betörik az ablakokat? Éppen egy hete, hogy Hering István kocsmájába molotovkocktelt dobtak, de szerencsére csak a függöny égett le. Izgatottan fülelek. Az ablak nyitva, mindent hallani. Körülbelül a házunk elé érnek, amikor egyikük csitítani kezdi a társaságot, de ezt a többiek nem veszik mindjárt tudomásul. Tanakodnak. Nem értem pontosan, hogy miről. Mire az egyik felbődül: »Ustašo! Zakoljícemo vas, kad nam bude trebalo!« Majd lár-mával elvonulnak.

Aligha kétséges, az üzenet (a halálos fenyegetés) nekem szólt. Meg - hozzám intézve a szót - a szomszédaimnak. Meg úgy általában a magyaroknak.

Amikor ezt írom, éppen befejeződik a Hősök terén Beethoven IX. szimfóniája. Érzem, valahol a szívem és a gyomrom táján, hogy most sírni volna jó. De egy hatalmas kő zárja már el a könny forrásait. Egy hatalmas, kővé vált kenyér, kővé vált szabadság, kővé vált lélek - enélkül már nem is lehetne itt élni, ebben a förtelmes, fasiszta pokolban. Elfásultunk, megfagyunk, megkövültünk mindahányan.

1993. június 30.

Tüskés Tibor egyik írásában böngészgetve akad meg a szemem Lovász Pál nevén. Lovász Bácsföldváron született, Temesváron jelentek meg első versei. 1931-ben alapította meg Pécssett a Janus Panonius Társaságot, majd pedig a Sorsunk című folyóiratot. Ezt talán érdemes volna valakivel egyszer újralapoztatni. Lovász egyidős volt a nagy pécsi »guruval«, Várkonyi Nándorral, mindketten 1896-ban születtek.

1993. július 2.

Zrínyi Miklós a franciákról: »Bizonyára hadakozó, dicsőséges, hatalmas, de az is nyilván vagyon, mikor nem magának keres s nem magának hadakozik, nem igen sok jót várni tüle. A mi magyar históriánk két példát mutat felőlök... Egyikből sem csinálhatunk magunknak kívánatos emlékezetet. Ahhoz, a francúz, ha győzedelmes, eltűrhetetlen, ha nyomorodott, sem mirekellő.«

Nemzetkarakterológia ide vagy oda, Zrínyit a halála óta eltelt 330 év (benne Rákóczi szabadságharca, a nagy majd a kis Napoleon szélhámossága, végezetül a trianoni becstelenség) csöppet sem cáfolta. Félek, ugyanilyen örökérvényűek az oroszokról tett megfigyelései is: »Muszkát... sem remélhetjük, sem nem kívánhatjuk. Az ő országok messze, az ő népek goromba, az ő hadakozások sem mirekellő, vitészségek nevetséges, politikájok ostoba, birodalmuk tyrannis...« Nyilvánvaló, hogy ezek az észrevételek

olyan kulturális, történelmi közhelyeket képviselnek, amelyek túléltek az évszázadokat, éppen valóságosságuknál fogva.

1993. július 6.

A NI SVET-ben olvasom a hírhedt Mirković tábornokkal készített interjút. Stevan Mirković két év elteltével beismeri azt, amit különben mindenki tud a volt Jugoszlávia területén: hogy a horvátországi háborút a szerbek robbantották ki. A riporternek ezt mondja: »Tudnia kell, hogy az első robbantásokat a szerbek csinálták Kninnél, Babićnak, illetve annak a Đujić papnak az emberei. A katonaságnak most itt kellett volna a két fél közé állni, de elbukott a vizsgán, mert nem volt határozott álláspontja.« (1993. június 28., 5. oldal)

Ennek - és minden egyébnek - a fényében vajon nem teljesen abszurd Konrad György álláspontja, amely szerint »túl korán« ismerték el Horvátország önállóságát? Ez Konrad részéről butaság vagy információhiány, az amerikai külpolitika részéről pedig a hagyományos pilátusi gesztus. Kimondatlanul azt üzenik, hogy nem a támadó a bűnös, hanem a megtámadott - mert létével okot adott rá. A »vérszomjas« ökör miatt nem ihatott tiszta forrásvizet a »gálans« farkas, ezért lemészárolta, de ő úgy egyébként nem vérengző, és különben is a világ legjámorabb állata. Valóban ez volna a miloševići abszolutista államról táplált liberális álmokép?

1993. július 7.

A múlt heti Vreme a krajina szerb hadsereg lapjából idézi Momo Kaport, aki lelkesülten ír Eduard Limonov orosz íróról, mert az többször járt a szlavóniai, a hercegovinai és a krajina fronton, és néhány - »inkább jelképes, mintsem harcias« - sorozatot is leadott az ellenségre. Kapor büszkén sorolja fel az önkéntes frontszolgálatot lelkesen végző szerb írókat is - a teljesség igénye nélkül: Žika Lazić, Nebojša Jevrić, Momčilo Selić, Rajko Petrov Nogo, Gojko Đogo...

A szerencsétlen Gojko Đogo! Tolnai szép verset írt hozzá, amikor G. Đ. a börtönben ült. Nekem sohasem tetszett tömjénfüstös nacionalizmusa. Az egy külön mese, hogy miért éppen az ő esete inspirálta Tolnait versírásra, pedig volt egynéhány költő és író a rács mögött Tito alatt és Tito után is. A Đogóhoz írt versből azután lett egy kis balhé, de a legkevésbé Tolnait érintette. Annál inkább Sziverit és a Symposiumt...

1993. július 8.

Tokióban a hét nagyhatalom még egy utolsót belerúgott Boszniába. Kijelentették, hogy nem kívánnak harcolni a muzulmánok helyett. De hát nem is erre lett volna szükség. Nem az a baj, hogy az angolszász és a francia fiúk nem akarnak meghalni a bosnyákokért,

hanem az, hogy a fegyverembargóval megakadályozzák a bosnyákok hatékony önvédelmét. S mind ezt teszik azzal a farizeusi ürüggyel, hogy el akarják kerülni a vérontást. Eddig több tízezer halott és másfél-kétmillió földönfutó a bizonyíték, hogy a nagyhatalmi képmutatás az elmúlt évtizedek során semmit sem változott.

1993. július 15.

A görögök szemforgatása a jugoszláv válság kérdésében egyszerre elképesztő és undorító. Miközben azon mesterkednek, hogyan lehetne felosztani Macedóniát, Micotakis és a többiek nem győzik hangsúlyozni a macedón „veszélyt” és a macedón „irredentizmust”. De a baloldal legalább ennyire ócska. Itt fekszik előttem Andreasz Papandreunak, a PASZOK vezetőjének a nyilatkozata a podgoricai („titográdi”) Po-bedában. Újságírói kérdésre kijelenti: „Hangsúlyoznom kell – hiszen abban a helyzetben vagyok, hogy ezt tudom – azokat a hatalmas erőfeszítéseket, amelyeket Karadžić foganasít a béke érdekében Boszniában. A külföldi sajtó támadásai ellenére a béke harcosa Karadžić úr.” Itt tart most a görög és a nemzetközi baloldal politikai félistene! A tömeggyilkosokból ismét – ki tudja, hányadszor – békeharcosok lesznek. Mint ha láttuk volna már ezt a komédiát!

1993. augusztus 3.

Dobrica Ćosić tavaly megjelent bölcseleit szemelgetem. Egy mazsola a sok közül: »Kizárólag a nagy nemzetek körében tehet szert jelentőségre az emberi személyiség, az egyes ember. A kis nemzeteknél ez nem lehetséges a nemzet mítoszai és tabui miatt. A kis nemzetek esetében egyedül a nemzet lehet naggyá. A kis nemzeteknél az első erkölcsi kötelesség az egyes embert alárendelni a közösségnek, a népnek, az államnak. A szerb az az ember, aki nem ember, ha nem szerb, ha nincs nemzettudata, akár dicsőítse, akár káromolja nemzetét. « (*Srpsko pitanje, demokratsko pitanje*. Politika, Beograd, 1992. 157.)

Szép kis antiindividualista, nacionalista krédó. Vajon ehhez a Ćosićhoz mit szól Végel Pepi?

1993. december 11.

Most olvasom – a Naplóban – Gion Nándor Népszabadságnak adott interjúját. Némi önkritikával ír az 1983-ban történekről, a Symposium likvidálásában játszott szerepéről. Azonban simít. Szerepét általában minden téren jelentékteleníteni próbálja. Szövegében van egy fontos mondat is: először mondja ki a résztvevők közül világosan, hogy a politikai leszámolás főinstruktor a autonóm tartomány elnöke, vagyis Major Nándor volt.

Nyolc nap múlva választások. A nép belefáradt a folytonos, értelmetlen voksolásba. Senki sem hisz a változásokban. Az ellenzéki pártszónokok sem.

Paroški tegnap este a tévében kijelenti: vissza kell adni a telepes szerbeknek azokat a földeket, amelyeket ők a korábbi években eladtak, hogy nagyobb nyugdíjat kapjanak stb. Mint fröcsögi, így, az ingyenes visszaadás következtében Vajdaság termőföldjeinek kilencven százaléka szerb kezekbe kerülne, és véget lehetne vetni a magyar szeparatizmusnak és szecesszionizmusnak. Az üzenet lényege világos: el kell venni a magyar paraszt földjét, és szerbnek kell adni. Fasiszta program.

Arkan, a hóhér szinte szó szerint ugyanazt mondja, amit Šešelj mondott a tavalyi kampány során: aki a VMDK-ra szavaz, az pakolhat az országból.

A szegénység minden eddiginél nagyobb. Újvidéken egy ismert tanárházaspár káposztaleveleket gyűjt a piacokon, hogy legyen miből levest főzni pici gyerekének.

Házamnál naponta tucatjával fordulnak meg az emberek élelmiszerért vagy orvosságért. Ez utóbbi nekem sincsen, noha nemrégiben fél teherautónyi szállítmányt hoztam a Vox Humanának, korábban meg egy teherkocsi túlélési csomagot – ízetlen, majdnem ehetetlen, a lakosság már el is nevezte atompornak –, meg jó minőségű holland kakaót s bébiételt. Egyszer Csikós Pali, egyszer pedig Vučenović Milan adott a szállításhoz kamiont.